

PROFILAKTIKA INSEKTORINING FUQAROLARNING HUQUQ VA ERKINLIKLARIGA TAJOVUZ QILADIGAN HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI BO'YICHA MAHALLA INSTITUTI BILAN O'ZARO HAMKORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Ashuraliyev Baxromjon Baxtiyorjon o'g'li
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17304351>

Annotatsiya: Mazkur maqolada profilaktika inspektorining fuqarolarning huquq va erkinliklariga tajovuz qiladigan huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirishda mahalla instituti bilan hamkorligini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Maqolada mahalla faollari, profilaktika inspektorlari va jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlikning huquqiy, ijtimoiy va tashkiliy asoslari tahlil qilingan. Shuningdek, mahalla tizimida fuqarolarning huquqiy ongini oshirish, nizolarni barvaqt hal etish hamda huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: profilaktika inspektori, mahalla instituti, huquqbuzarliklar profilaktikasi, fuqarolar huquqlari, hamkorlik mexanizmi, jamoatchilik nazorati, huquqiy madaniyat.

KIRISH

Fuqarolarning huquq va erkinliklariga tajovuz qilish bilan bog'liq huquqbuzarliklar jamiyat barqarorligi va huquqiy davlat tamoyillariga jiddiy tahdid soladi. Bu turdagi huquqbuzarliklar nafaqat jinoyatchilikning o'sishiga, balki aholining davlat idoralariga bo'lgan ishonchining susayishiga ham sabab bo'ladi.

Shu bois, huquqbuzarliklarning oldini olish, ayniqsa fuqarolarning shaxsiy huquqlariga dahldor bo'lgan holatlarda profilaktika inspektorining mahalla instituti bilan samarali hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Mahalla — fuqarolarning jamiyat bilan davlat o'rtasidagi bog'ini ta'minlovchi eng yaqin ijtimoiy muhitdir. U fuqarolarni ijtimoiy-huquqiy jihatdan himoya qilishda, jamoatchilik nazoratini amalga oshirishda va huquqiy madaniyatni oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Profilaktika inspektori esa huquqbuzarliklarning oldini olishda mahalla tizimi bilan birgalikda ish yurituvchi asosiy davlat xodimi hisoblanadi. Shu bois, ularning o'zaro hamkorligini takomillashtirish — jamiyatda barqaror huquqiy muhitni shakllantirishning asosiy shartidir.

METODLAR

Tadqiqotda quyidagi ilmiy va amaliy usullardan foydalanildi:

Normativ-huquqiy tahlil usuli. "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonun, "Mahalla to'g'risida"gi Qonun va IIVning profilaktika faoliyatiga oid nizomlari tahlil qilindi. Bu orqali mahalla va profilaktika inspektorining hamkorlik huquqiy asoslari o'rganildi.

Sohaviy tahlil va so'rovnoma. Farg'ona, Samarqand va Toshkent shaharlaridagi 20 ta mahallada profilaktika inspektorlari va mahalla faollari bilan suhbatlar o'tkazildi. Ularning faoliyatidagi muammolar va takliflar aniqlandi.

Qiyosiy tahlil. Turkiya, Qozog'iston va Ozarbayjon tajribalarida mahalla yoki o'xshash xududiy institutlar faoliyati o'rganilib, fuqarolarning huquqlarini himoya qilishda davlat va jamoatchilik hamkorligining samarali mexanizmlari tahlil qilindi.

Statistik usul. 2020–2024 yillar davomida fuqarolarning huquq va erkinliklariga tajovuz bilan bog'liq huquqbuzarliklar bo'yicha ma'lumotlar tahlil qilindi. Bu orqali mahalla va inspektorlar hamkorligi ta'siri o'rganildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, profilaktika inspektori va mahalla o'rtasidagi hamkorlikning samarasi fuqarolarning huquq va erkinliklariga qarshi sodir etiladigan huquqbuzarliklarni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Ammo amaliyotda bir qator muammolar mavjud:

Axborot almashinuvi sustligi. Ko'pincha mahalla faollari va profilaktika inspektori o'rtasida ma'lumotlar o'z vaqtida yetkazilmaydi, bu esa tahdidni erta aniqlash imkoniyatini cheklaydi.

Huquqiy savodxonlik pastligi. Ayrim mahalla faollari huquqiy bilimga yetarlicha ega emasligi sababli, fuqarolar huquqlari buzilishi holatlariga to'g'ri baho berolmaydilar.

Tashkiliy hamkorlikning samarasizligi. Har bir mahallada profilaktika bo'yicha ish rejalari mavjud bo'lsa-da, ularda viktimologik va huquqbuzarliklarning sababiy omillarini chuqur tahlil qilish yetarlicha yo'lga qo'yilmagan.

Mahalla va profilaktika inspektorlari o'rtasida mas'uliyat taqsimoti noaniqligi. Bu holat ayrim vazifalarning takrorlanishi yoki umuman bajarilmasligiga sabab bo'ladi.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

“Mahalla–Inspektor–Fuqaro” yagona axborot platformasini joriy etish, ya'ni fuqarolarning huquqlariga tahdid bo'lgan holatlarni onlayn xabar berish tizimini yo'lga qo'yish;

Har oyda mahalla inspektori va mahalla raisi ishtirokida profilaktika kengashlari tashkil etish;

Mahalla faollarini huquqiy bilimlar bo'yicha muntazam o'qitish, huquqbuzarliklarning viktimologik jihatlarini o'rgatish;

Jamoatchilik nazoratini kuchaytirish, ya'ni fuqarolar guruhlar orqali huquqbuzarlik holatlariga tezkor munosabat bildirish tizimini yo'lga qo'yish;

Yoshlar bilan profilaktika suhbatlarini kengaytirish, ularning huquqiy madaniyatini oshirish orqali fuqarolarning huquqlariga tajovuz qilish holatlarini kamaytirish.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mahalla va profilaktika inspektori o'rtasida tizimli, axborot texnologiyalariga asoslangan hamkorlik mexanizmining yo'lga qo'yilishi fuqarolar huquqlarini himoya qilishda katta samara beradi.

XULOSA

Profilaktika inspektorining mahalla instituti bilan hamkorligini takomillashtirish fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlashning muhim kafolatidir. Bu hamkorlikning samaradorligi quyidagi omillarga bog'liq:

mahalla va inspektor o'rtasidagi aniq vazifalar taqsimoti;

fuqarolar bilan ochiq muloqot va ishonchli aloqalar tizimini yo'lga qo'yish;

profilaktika ishlarida axborot texnologiyalaridan foydalanish;

huquqiy madaniyatni oshirish va viktimologik yondashuvni amaliyotga tatbiq etish.

Shuningdek, mahalla tizimi va profilaktika inspektorlari faoliyatini integratsiyalash orqali jamiyatda huquqbuzarliklarga “nol tolerantlik” muhitini shakllantirish mumkin. Bu nafaqat jinoyatchilik darajasini kamaytiradi, balki fuqarolarning davlat idoralariga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Safarov, R. Huquqbuzarliklarning viktimologik oldini olish usullari. — Toshkent: Akademnashr, 2021.
2. Abdullaev, Sh. Profilaktika inspektori faoliyatida jamoatchilik hamkorligining o'rni. — Toshkent, 2020.
3. G. Malkov. *Community-Based Crime Prevention*. — Moscow: Unity Press, 2019.